

<https://doi.org/10.15407/rksu.39.160>

УДК 398(=161.2):008+930.25(082.2)](477.82)

Наталія Стішова, кандидат історичних наук, старший дослідник,
в. о. директора Інституту мистецтвознавства, фольклористики
та етнології ім. М.Т. Рильського НАН України (Київ, Україна)
ORCID: 0000-0001-6577-2325
E-mail: stishovans@gmail.com

АЛЬМАНАХ «ROCZNIK WOŁYŃSKI» (РІВНЕ, 1930—1939) ЯК ДжЕРЕЛО ВИВЧЕННЯ НАРОДОЗНАВЧОЇ СПАДЩИНИ УКРАЇНЦІВ ВОЛИНІ (ДО 95-Ї РІЧНИЦІ ВІД ЗАСНУВАННЯ)

Важливе місце у вивченні народознавчої спадщини української культури з-посеред розмаїтості джерел посідають періодичні видання. Отож **мета роботи** — проаналізувати зміст багаторічного альманаху «Rocznik Wołyński» / «Волинський щорічник» (Рівне, 1930—1939 рр.), матеріали якого зібрані й упорядковані вченими-ентузіастами під керівництвом Якуба Гоффмана — головного редактора й засновника часопису; зосередити увагу на народознавчій спадщині, зокрема на календарній звичаєво-обрядовій культурі українців Волині. **Методологія**. Представлена робота ґрунтується на принципах наукового пізнання, застосовано загальнонаукові методи — історизму, узагальнення, системний підхід до комплексного вивчення. Водночас використано емпірично-теоретичний метод для висвітлення достовірного аналізу теми в єдиному смисловому цілому та метод архівознавства. **Наукова новизна**. Проведено детальний аналіз багатотомного часопису «Rocznik Wołyński» — важливого друкованого видання на Волині, в якому акцентовано увагу на публікаціях з дослідження календарної звичаєво-обрядової культури та представлено архівні матеріали особового фонду Я. Гоффмана, що зберігаються в Державному архіві Рівненської області, записи з якого використано у статтях з дослідження матеріальної та духовної культури Волині аналізованого що-

Цитування: Стішова Н. Альманах «Rocznik Wołyński» (Рівне, 1930—1939) як джерело вивчення народознавчої спадщини українців Волині (до 95-ї річниці від заснування). *Рукописна та книжкова спадщина України*. 2025. № 4 (39). С. 160—179. <https://doi.org/10.15407/rksu.39.160>

© Видавець ВД «Академперіодика» НАН України, 2025. Стаття опублікована за умовами відкритого доступу за ліцензією CC BY-NC-ND (<https://creativecommons.org/licenses/by-nc-nd/4.0/>)

річника. **Висновки.** Часопис «Rocznik Wołyński» / «Волинський щорічник» із залученнями до студійованого альманаху матеріалами фонду, що зберігаються в Державному архіві Рівненської області, є важливою джерельною базою як для етнологів, зокрема з дослідження духовної культури, а саме календарної обрядовості українців Волині, так і для істориків, краєзнавців, географів, археологів, історіографів, бібліографів, педагогів та ін. Ініціатор і незмінний редактор цього видання Якуб Гоффман мав на меті зробити доступними матеріали з різних галузей волинезнавства (історії, етнографії, релігії, археології, історичної географії, геології, ботаніки, освіти тощо) для використання їх у навчально-освітньому процесі. Цінною була також співпраця з відомими польськими вченими, наукові пошуки яких представлено на сторінках регіонального часопису «Rocznik Wołyński».

Ключові слова: «Rocznik Wołyński» / «Волинський щорічник», народознавча спадщина, Якуб Гоффман, Волинь, духовна культура, календарна обрядовість, українські традиції.

Актуальність теми дослідження. У період новітніх викликів сьогодення найважливіше завдання науковців — збереження національної спадщини, яке для сучасного суспільства є основним і дуже чутливим, було й залишається одним з найбільш нагальних від початку повномасштабного вторгнення РФ в Україну 24 лютого 2022 р. За таких обставин дуже актуальним є питання вивчення етнокультури нашого народу.

До народознавчої спадщини українців належить часопис «Rocznik Wołyński» / «Волинський щорічник», який у 30-х роках ХХ ст. був важливим науковим друкованим органом Волині. Цьогоріч виповнюється 95 років від часу його заснування. Це періодичне видання містить інформацію про історію, етнографію, краєзнавство, археологію, географію, мистецтво, літературу, релігію (історію конфесій та окремих церков), шкільництво й освіту (діяльність Кременецької вищої школи), а також про природу Волинського регіону. За рівнем опублікованих на його сторінках матеріалів і також за науковою структурою воно не поступалося кращим польським академічним виданням того часу. Підтвердженням слугують схвальні відгуки про часопис відомих польських учених (Адама Чартковського, Здіслава Денбіцького, Болеслава Гриневецького та інших) у польськомовних виданнях України та зарубіжжя, серед них: «Express poranny» / «Ранковий експрес» («Encyklopedia Wołynia w 8 pracach naukowych — pożyteczne dzieło nauczycielstwa szkół powszechnych» / «Енциклопедія Волині у 8 наукових працях — корисний твір для вчителів початкової школи» [14, s. 3]), «Gazeta Warszawska» / «Варшавська газета» («Rocznik Wołyński» / «Волинський щорічник» [22, s. 1—2]), «Kurjer Warszawski» / «Варшавський кур'єр» («Jeszcze jedna złota księga krajoznawstwa “Rocznik Wołyński”» / «Ще одна золота книга краєзнавства “Rocznik Wołyński”» [21, s. 1—2]), «Głos nauczycielstwa Wołyńskiego» / «Голос волинських педагогів» («Rocznik Wołyński a potrzeby szkoły w zakresie uwzględniania materiału regionalnego w nauczaniu» / «Волинський щорічник та потреби школи щодо включення регіонального

матеріалу у викладання» [13, s. 81—90]), «Ziemia Wołyńska» / «Волинська земля» («Rocznik Wołyński» / «Волинський щорічник» [15, s. 2—3]).

Цінність та актуальність запропонованого до розгляду в цій публікації періодичного часопису на сучасному етапі є беззаперечними, адже запровадження державних заходів, спрямованих на охорону національної культури та її збереження, інспірувало реактуалізацію завдань дослідження етнокультури як важливого етноідентифікаційного маркера. Отож нині народознавча спадщина потребує ґрунтовного вивчення, наукового осмислення зразків духовної культури титульної нації, зокрема й календарної звичаєво-обрядової традиції українців Волині.

Аналіз досліджень і публікацій. Дослідження Волині багате на різнопланову тематику: історія краю, матеріальна та духовна культура, краєзнавчі пошуки, музейна справа, видавнича діяльність тощо.

Предметний інтерес до пізнання регіону виник у другій половині XIX ст. Саме в цей період етнографи, археологи, краєзнавці гуртувалися та започатковували періодичні видання для представлення своїх наукових візій. Серед таких видань були «Волинські губернські відомості», на сторінках яких надруковано сотні народознавчих статей, «Волинські єпархіальні відомості» (кін. XIX — поч. XX ст.), де висвітлено історичне, духовне, суспільно-політичне минуле, а також міжконфесійні взаємовідносини Православної Церкви на Волині з різними місцевими конфесіями в понад тисячі краєзнавчих студій, які є дуже інформативним джерелом для дослідження народознавчої спадщини українців, зокрема й календарної звичаєво-обрядової культури.

Важливе місце з-посеред періодичних видань з вивчення етнографічної Волині також належить альманаху «Rocznik Wołyński». Це часопис міжвоєнного періоду XX ст., який об'єднав навколо себе наукову еліту, а нині став незамінним джерелом для вивчення народознавчої спадщини Волині.

Завдяки своєму багатогранному контенту журнал «Rocznik Wołyński» привернув увагу сучасних дослідників, які визначають його роль та місце в науковому, суспільному і громадському житті Волині. Розвідки, присвячені часопису, є оглядовими, спрямованими на представлення змісту видання. Так, у своїй публікації «Етнографічні студії на шпальтах “Рочніка Волинського”» А. Климчук надав історичну довідку про заснування часопису, авторів видання й представив перелік опублікованих народознавчих студій. Ця стаття вченого має важливе значення для вивчення історіографії заявленої теми.

Історію заснування журналу Я. Гоффманом та його важливість для наукових студій також висвітлюють у своїх статтях дослідники Г. Бухала, Л. Поперецька, В. Татаркін, О. Ошуркевич, Є. Зіневич, В. Яремчук та інші.

Започаткував наукові студії про Я. Гоффмана та журнал «Rocznik Wołyński» за часів незалежності України краєзнавець Г. Бухала у своїй

статті «Наша Вітчизна — Волинь» (до історії волинських німців: XIV ст. — 1940 р.)». Автор, вивчаючи історію та життя німецьких колоній на Волині, характеризує Я. Гоффмана як організатора дослідницької діяльності регіону й акцентує на важливості інформаційної складової бібліографії «Волинського літопису» (так він називав «Rocznik Wołyński»). Також Г. Бухала наголошує на тому, що починаючи з другого тому часопису Якубом Гоффманом (редактор видання) вміщено 1407 бібліографічних джерел, що висвітлюють питання, пов'язані з волинськими німцями [2, с. 43—45]. У публікації «Гоффман Якуб — дослідник Волинського краю» Л. Поперецька зауважила, що «Rocznik Wołyński» є «неоцінним внеском до волиніани — комплексної науки або комплексу наук про Волинь» [6, с. 43—44]. Автор розвідки «Річник Волинський» Якуба Гоффмана — важливе джерело для вивчення минулого Волинської землі» В. Татаркін відзначив, що навіть окремі томи журналу «Rocznik Wołyński» є «великою бібліографічною рідкістю, раритетом першорядного значення» [7, с. 168—171]. Дослідник О. Ошуркевич у статті «Етнографічні матеріали на сторінках “Річника Волинського” (1930—1939 рр.)» акцентував на важливості альманаху, називав його органом спілки вчителів Волині і наголошував на тому, щоб надати йому об'єктивну оцінку та визначити роль у громадсько-суспільному та науковому житті Волині [5, с. 94—95]. У праці «Наукові осередки на Волині в період міжвоєнного двадцятиріччя (1921—1939 рр.)» дослідник Є. Зіневич зазначив, що «...це була велика праця, якій він [Я. Гоффман. — Н. С.] присвятив частку свого життя і називав власною дитиною» [3, с. 8]. Цю цитату підтверджує й сучасна польська дослідниця А. Мілевська-Млинік у своїй статті [23 s. 141—167] з посиланням на видання «Kultura» (Париж, 1949 р.) [19, nr 11].

Вивчення Я. Гоффманом матеріальної та духовної культури населення історико-етнографічного регіону Волині на сторінках журналу «Rocznik Wołyński» відзначає у своїх публікаціях А. Українець, зокрема аналізує його етнографічний доробок — працю «Волинські писанки» («Pisanki wołyńskie») [8, с. 81—84].

Історіографічний аспект дослідження наукової діяльності Я. Гоффмана, а також значення друкованого видання «Rocznik Wołyński» як важливого інформаційного базису для вивчення історії Волині висвітлені у статтях В. Яремчук «Діяльність і творчий доробок Якуба Гоффмана в українській та зарубіжній історіографії» та «Джерельна база для вивчення етнографічних досліджень Якуба Гоффмана на Волині (1923—1940 рр.)» [10, с. 323—335; 11, с. 1157—1168].

Мета дослідження полягає в аналізі складу та змісту альманаху «Rocznik Wołyński» / «Волинський щорічник» (Рівне, 1930—1939 рр.), матеріали якого зібрані й упорядковані вченими-ентузіастами під керівництвом Якуба Гоффмана — головного редактора та засновника часопису. Також зосередимо увагу на календарній звичаєво-обрядовій культурі

українців Волині, репрезентованій у часопису, як важливому складникові народознавчої спадщини.

Виклад основного матеріалу. Внесок альманаху «Rocznik Wołyński» та його засновника Якуба Гоффмана в наукове, освітнє, суспільно-політичне життя Волині настільки вагомий, що варто, хоча б коротко, згадати історію створення цього видання й охарактеризувати життєдіяльність його фундатора.

Упродовж 1930—1939 рр. у Рівному за підтримки Волинського окружного управління Польського товариства вчителів загальних шкіл був започаткований та виходив друком польськомовний часопис «Rocznik Wołyński», спрямований на потреби освіти. Засновник та головний редактор краєзнавчого щорічника — знаний польський історик, етнограф, педагог, громадський та політичний діяч Якуб Гоффман (1896—1964) — є однією з найвідоміших постатей у культурній сфері міжвоєнної Волині. Родом він з міста Коломия (суч. Івано-Франківська обл.), поляк за національністю, з родини вчителя. Початкову освіту здобув у гімназії м. Осло Краківського воєводства, де він жив до 1914 р. Також навчався в Бельській німецькій промисловій школі (1910 р.) і вчительській семінарії в м. Бяла (1913 р.), однак завершити освіту в цих закладах не зміг через початок Першої світової війни, учасником якої Я. Гоффман був, та відсутність відповідних коштів. Ці причини завадили йому здобути й вищу освіту, й тому самоосвіта стала тим стрижнем, завдяки якому він сформувався як науковець, виявляв інтерес до всього, за що б не брався, що є проявом його дослідницького хисту. Як учасника воєн (Першої світової та польсько-більшовицької) його було нагороджено високою польською військовою відзнакою, про яку дізнаємося з видання «Album Skorowidz Senatu i Sejmu Rzeczypospolitej Polskiej oraz Sejmu Śląskiego. Kadencja 1935—1940» / «Альбом-покажчик Сенату і Сейму Республіки Польща та Сілезького Сейму. Період 1935—1940» [12, s. 124]. Це перша енциклопедична довідка про вченого 30-х років ХХ ст., в якій, окрім біографічних даних Я. Гоффмана, зазначено і про його нагороди. Від 1921 р. Якуб Гоффман, після завершення військової служби, розпочав педагогічну практику на Підляшші та в Західній Білорусі. Найбільш плідною його освітянська діяльність була в м. Рівне (1923 — поч. 40-х рр.), куди він приїхав на виклик керуючого Волинською кураторією (управління народної освіти) з метою організації відділу позашкільної освіти. У зазначений період працював учителем загальноосвітньої школи ім. Ю. Словацького, потім директором Рівненської гімназії ім. Королеви Ядвіги. У 1925—1926 рр. навчався в м. Кракові на вищих учительських курсах. Протягом 1928—1935 рр. Я. Гоффман — голова правління Співки вчителів Волинської шкільної округи, де активно співпрацював з педагогами. З його ініціативи в регіоні проводилися різні етнологічні та фольклористичні дослідження, включаючи геологічні та метеорологічні спостереження, вивчення святкового та буденного життя волинян. Під час краєзнавчих експедицій було описано

близько 3000 населених пунктів регіону, фіксації про які увійшли в десятки томів записів, та зібрано тисячі пам'яток народної культури (волинські вишивки, фотографії пам'яток і осіб, святкові атрибути тощо). Лише колекція волинських писанок, про яку він напише статтю в часопису «Rocznik Wołyński», налічувала близько тисячі зразків, з яких 450 були надіслані до Краківського музею етнографії. Відомості про зібрані етнографічні експонати висвітлено в дописі польсько-українського бюлетеня «Rozczynanie naukowe na Wołyniu» (1937). Я. Гоффман став ініціатором створення Волинського обласного краєзнавчого музею, де нині у фондах зберігається передана ним колекція зразків матеріальної культури краю. Спільно з однодумцями він суттєво посприяв розвиткові народознавчих досліджень регіону, публікуючи їхні результати та читаючи лекції з етнографії Волині.

У 1935 р. виникає Волинське товариство приятелів науки (ВТПН) — науковий осередок польських учених, які досліджували матеріальну й духовну культуру та природні багатства краю. До складу його наукової ради обирається й Я. Гоффман. Головний офіс товариства розташовувався в Луцьку, а відділи знаходилися в Рівному та Кременці.

Наукові інтереси вчений поєднував з політичною діяльністю. Упродовж 1935—1938 рр. Я. Гоффман — повноважний посол до сейму Польської республіки у складі Гуманітарної комісії при уряді Другої Речі Посполитої, де виконує обов'язки парламентського секретаря сеймової освітньої групи та рішуче відстоює інтереси освітян.

Зі встановленням на землях Західної України радянської влади у 1939 р. життя Я. Гоффмана кардинально змінилося — 2 роки він був на засланні в Горьківській області РФ, де працював на вирубці лісу і будівництві залізниці. У 1942 р. його, за сприяння польського генерала В. Сікорського та польського посла С. Кота, було відкликано й призначено представником Польського посольства при шостій піхотній дивізії армії польського генерала В. Андерса в Узбекистані (зв'язківець у чині капітана польської армії); потім відбулася евакуація до Ірану (вчителював в Ісфахані, Тегерані); далі, в 1945 р., — Східна Африка (м. Найробі, Кенія, керівник освітнього відділу делегатури Міністерства праці і громадського забезпечення); протягом 1946—1950 рр. учителював у танзанійській школі і з 1950 р. до останніх днів проживав у Великій Британії, де, попри складне матеріальне становище (працював на радіозаводі, потім ліфтером), все ж продовжував наукову діяльність, документуючи історію Волині. Був членом «Польського наукового товариства за кордоном» і правління «Польського історичного товариства». А. Гермашевський у стенограмі церемонії вшанування пам'яті Якуба Гоффмана на засіданні «Польського наукового товариства за кордоном» та «Польського історичного товариства» писав, що діяч наполегливо боровся за професійну гідність викладацького складу, за покращення умов праці, за можливість подальшої освіти (Лондон, 12 лютого 1965 р.). [23, s. 144].

Отже, Я. Гоффман був відомою та неординарною постаттю на освітньо-культурному просторі міжвоєнної Волині. Вивченню регіону присвятив майже два десятиліття свого життя.

Найважливішою справою Я. Гоффмана було започаткування науково-популярного часопису «Rocznik Wołyński». Рішення про заснування щорічника, присвяченого питанням волинезнавства, було прийнято на організованих Я. Гоффманом у 1928 р. 5-тижневих регіональних курсах (також проведені лекції, поїздки по Волині), на яких було запрошено близько 200 фахівців з різних галузей знань — істориків, етнографів, археологів, географів, правознавців та ін. До співпраці в щорічнику Я. Гоффман запросив відомих учених Львова, Кракова, Варшави, а також були встановлені контакти з науковцями Чехії, Словаччини, Хорватії та інших країн [23, с. 147]. Участь відомих польських дослідників із провідних наукових осередків тогочасної Республіки Польща (Варшавський університет, Познанський університет, Ягеллонський університет і Ягеллонська бібліотека у Кракові, Центральний військовий архів у Варшаві тощо) забезпечила високий науковий рівень журналу та зробила його помітним явищем у вивченні історії Волині польськими авторами.

Кожен том, згідно із задумом, мав представляти певний науковий напрям, однак зреалізувати намір не вдалося, і зрештою випуски щорічника містили різнопланові матеріали. Активно тривала підготовча робота. Було видано низку анкет і опитувальників для респондентів, якими переважно були вчителі, зокрема: про збирання топографічних назв, про свята й звичаї, про обрядові страви, про пам'ятки природи, про випас худоби, про полювання та браконьєрство тощо. Дослідниками зафіксовано легенди, повір'я, святкова звичаєво-обрядова культура, прикмети та заборони до свят у селах Рівненської області (Великі та Малі Цепцевичі, Заболоття, Білів). Матеріали проведених анкетувань використано науковцями під час підготовки статей, що друкувалися не лише в часопису «Rocznik Wołyński», а також у виданні «Lud» (Львів). Частину зібраних етнографічних записів було надіслано до Ягеллонського університету та Університету імені Яна Казимира [31, с. 14—15]. Частково результати анкет зберігаються в особистому фонді Я. Гоффмана «Якуб Гоффман, професор, історик, посол в сейм» Державного архіву Рівненської області (ДАРО. Фонд 160. Оп. 1. Спр. 76) [1]. Фонд містить фольклорно-етнографічні записи, зібрані під час другої експедиції 1933 р. В. Мошковим та Л. Фельдманом до річного циклу календарних свят («Різдва» (Коляди), «Щедрого вечора», «Меланки», «Великого посту», «Теплого Олексія», «Благовіщення», «Архангела Гавриїла» (Благовісника), «Вербної неділі», «Страсного тижня», «Великого Четверга», «Великодня», «Трійці», «Навського Великодня», «Проводів», «Юрія», «Кн. Володимира», «Маковія», «Обжинок», «Успіння», «Головосіка», «Семена Стовпника», «Різдва Богородиці», «Здвиження», «Івана Богослова»,

«Покрови», «Параскеви», «Введення», «Андрія», «Багатої куті») і є цінними для дослідження традиційної культури Волині та заслуговують на вивчення. Серед опублікованих праць з використанням архівного матеріалу варто назвати статті: Я. Гоффмана «Писанки Волині», М. Димнича «Обряди та народні вірування під час Різдва», «Народні обряди та вірування під час Великодніх свят», «Свято Івана Купала на Волині» та ін.

Оскільки основною діяльністю Я. Гоффмана була педагогіка, відповідно періодичне видання, започатковане ним, зорієнтоване саме на вчителів, бо для роботи в школі педагог повинен мати всебічні знання про регіон, в якому живе. «Якщо вже працюєш у цьому краї, — зазначав він, — мусиш краще його пізнати, а значить — свої знання передати дітям» [9]. Таку саму позицію мали члени управи Волинської округи Спілки польських учителів, яку було зафіксовано у звіті про її діяльність за 1932 р., де зазначено: «Мету часопису [«Rocznik Wołyński». — *Н. С.*] редколегія вбачала в тому, щоб розширити знання вчителів про край, де вони працюють» [31, s. 12].

Загалом друком вийшло 8 томів часопису, підготовку 9-го тому було призупинено через початок Другої світової війни. Також існує ще одна версія відсутності зазначеного тому, зафіксована у праці польської вченої Анни Мілевської-Млиник («Jakub Hoffman — Wołyniak z wyboru, społecznik z powołania» / «Якуб Гоффман — волинянин за обранням, громадський діяч за покликанням»): «У ніч на 10 лютого 1940 р. офіцери НКВС вдерлися до будинку Гоффманів. Під час обшуку вони вилучили багато одиниць обладнання, публікації, включаючи всі матеріали до IX тому «Рочніка Волинського» [23, s. 153]. Імовірно, часопис знаходиться в архівах РФ. На нашу думку, все ж головною причиною того, що 9-й том не побачив світ, була війна. Відомо лише, що він був приурочений до Сьомого з'їзду польських істориків, який мав відбутися у Львові (травень 1940 р.). Зважаючи на те, що на сторінках 9-го тому висвітлювалася переважно історична тематика Волині від часів Київської Русі й до XX ст., щорічник є цінним джерелом для історії етнологічної науки.

За своїм змістом краєзнавчий альманах «Rocznik Wołyński» можна віднести до видань енциклопедичного типу та структурувати за певними групами й тематикою.

Пропонуємо структурування статей за тематичним принципом, що передбачає аналіз представлених у щорічнику наукових студій за такими напрямками:

1. Дослідження вчених у галузі географії, геології, ботаніки та ін.: J. Smoleński «Z geografii fizycznej Wołynia» / «З фізичної географії Волині» [24, s. 3—6], A. Borusiewicz «Krainy geograficzne Wołynin» / «Географічні землі Волині» [30, s. 1—23], M. Koczwiarz «Geobotaniczne stosunki Wołynia» / «Геоботанічні зв'язки Волині» [24, s. 7—56], «Natural divisions of Volhynia» / «Природний поділ Волині» [30, s. 24—25], J. Panek «Roślinność stepowa i

naskalna lessowego Wołynia» / «Степова та скельна рослинність лісу Волині» [30, s. 26—66], J. Panek «Roślinność okolic Równego» / «Рослинність околиць Рівного» [24, s. 57—79], W. Ormicki «Z geografii gospodarczej Wołynia» / «З економічної географії Волині» [24, s. 107—125], W. Ormicki «Przyczynę do demogeografii Wołynia» / «Внесок у дослідження демогеографії Волині» [26, s. 494—516], S. Malkowski «Z geologii Wołynia» / «З геології Волині» [25, s. 185—402], J. Panek «Zespół wisienki stepowej (*Prunetum fruticosae*) i jego sukcesja» / «Синдром вишні степової (*Слива кущиста*) і його сукцесія» [25, s. 403—426], S. Macko «Badania nad geograficznym rozmieszczeniem i biologią azalii pontyjskiej w Polsce» / «Дослідження географічного поширення та біології понтійської азалії в Польщі» [25, s. 427—455], W. Ormicki «Samodzielne badania geograficzne na prowincji» / «Незалежні географічні дослідження в провінціях» [25, s. 462—487], P. Kolomyj «Nazwy topograficzne zebrane we wsi Gródek pow. rówieńskiego z mapką» / «Географічні топоніми в селі Городок Ровенського повіту з картою» [25, s. 488—493], E. Rühle «Jeziora krasowe zachodniej części Polesin Wołyńskiego» / «Карстові озера в західній частині Волинського Полісся» [27, s. 210—241], E. Rühle «Przemysłowe wykorzystanie materiału geologicznego w pln.-zach. części woj. Wołyńskiego» / «Промислове використання геологічного матеріалу північно-західної частини Волинського воєводства» [27, s. 242—253], M. Sowiński «Dochodowość gospodarstw włościańskich na Wołyniu w latach 1927—1930» / «Прибутковість селянських господарств на Волині в 1927—1930 рр.» [26, s. 451—493].

2. Вивчення Волині в царині історії, археології тощо: S. Zajęczkowski «Wołyn pod panowaniem Litwy» / «Волинь під владою Литви» [25, s. 1—25], W. Tomkiewicz «Wołyń w Koronie (1569—1795)» / «Волинь у складі Польського королівства, 1569—1795» [25, s. 26—66], Jadwiga Hoffman «Udział Wołynia w powstaniu kościuszkowskim» / «Участь Волині у повстанні Костюшка» [25, s. 67—87], Jakób Hoffman «Wołyń w walce 1831 r.» / «Волинь у битві 1831 р.» [26, s. 189—209], S. Przewalski «Boremelskie boje» / «Битва при Боремелі» [25, s. 210—239], Jadwiga Hoffman «Legja litewsko-wołyńska 1831» / «Литовсько-Волинський легіон 1831» [25, s. 240—242], Chranicki Jan August «Pamiętnik (1863 r.)» / «Щоденник (1863 р.)» [25, s. 243—277], «Z odczw Powstania Listopadowego» / «З відгуків листопадового повстання» [30, s. 275—279], Jakób Hoffman «Walki o Redutę Pilsudskiego» / «Бої за редут Пільсудського» [25, s. 321—370], B. Włodarski «Wołyń pod rządami Rurkowiczów i Bolesława Jerzego Trojdenowicza» / «Волинь під владою Рюриковичів і Болеслава Георгія (Юрія-Болеслава) Тройденовича» [26, s. 105—189], J. Bonkiewicz-Sittauer «Osadnictwo wojskowe» / «Військове поселення» [26, s. 517—550], J. Nieć «Wizerunek kresowego szlachcica z w. XVIII» / «Образ прикордонного шляхтича XVIII ст.» [30, s. 203—238], A. Zajęczkowski «Karaïmi na Wołyniu» / «Караїми на Волині» [26, s. 190—191], F. mgr. Kraszyńska «Żydzi lussy do końca XVII w.» / «Луцькі євреї наприкінці XVII ст.» [29, s. 139—178],

B. Pawłowski «Wojna polsko-rosyjska w r. 1792 na Wołyniu» / «Польсько-російська війна 1792 р. на Волині» [28, s. 1—51], K. Lewicki «Ks. Ostrogscy w służbie Rzplitej» / «Князі Острозькі на службі Польської Республіки» [29, s. 1—66], R. Jakimowicz «Szlak wyprawy kijowskiej Bolesława Chrobrego w świetle archeologii (Próba ujęcia zagadnień wczesnohistorycznych Wołynia)» / «Шлях київського походу Болеслава Хороброго у світлі археології. (Спроба висвітлення ранньоісторичної проблематики Волині)» [26, s. 10—104], S. Przewalski «Odezwy z roku 1831 [do rosjan]» / «Звернення від року 1831 р. до росіян» [28, s. 145—152], F. Pohorecki dr. «Kilka uwag o dyplomach i aktach wołyńskich» / «Деякі зауваження щодо дипломів та документів Волині» [29, s. 67—87], W. Tomkiewicz «Dzieje zbiorów Zamku Wiśniowieckiego» / «Історія колекцій замку Вишневецьких» [26, s. 113—434], S. Malachowski-Lempicki «Fabryki porcelany i fajansu na Wołyniu» / «Порцелянові та фаянсові фабрики на Волині» [26, s. 365—412].

3. Дослідження релігії та культових споруд Волині: Jakob Hoffman «Akta kościoła farnego ostrogskiego od 1622 r., co waż niejsze wydał» / «Акти Острозького парафіяльного костелу з 1622 р., що ще важливіше, опубліковані» [26, s. 192—214], ks. T. Sobolewski «Z dziejów klasztoru franciszkańskiego w Korcu» / «3 історії францисканського монастиря в Корці» [26, s. 215—232], K. Molendziński «Klasztor pofranciszkański w Międzyrzeczu Ostrogakim» / «Францисканський монастир у Межирічах Острозьких» [27, s. 103—136], J. M. Gozdawa Giżycki «Klasztor on. karmelitów bosych w Wiśniowen» / «Монастир св. кармеліток босих у Вишневому» [30, s. 161—202], ks. F. Sobolewski «Dzieje kościoła parafialnego w Bereźnicy na Wołyniu» / «Історія парафіяльного костелу в Березниці на Волині» [29, s. 88—138], M. Walicki «Średniowieczne cerkwie Włodzimierza» / «Середньовічні церкви Володимира» [25, s. 371—384], A. Kossowski «Zarys dziejów protestantyzmu na Wołyniu w XVI—XVII w.» / «Нарис історії протестантизму на Волині XVI—XVII ст.» [26, s. 233—260], «Księga wizyt kościoła parafialnego w Ptyczy powiatu dubieńskiego. Wydał Jakób Hoffman» / «Книга візитів до парафіяльної церкви в Птичі Дубенського району. Видав Якоб Гоффман» [27, s. 157—176], K. Chodyncki «Z dziejów prawosławia na Wołyniu (992—1596)» / «3 історії православ'я на Волині (992—1596 pp.)» [28, s. 52—106], «Osiedłość miasta Ostroga anno 1708 wydał Józef Nowicki Zapiski z ksiąg metrykalnych parafii Lanowce podał ks. pralat Czyżewski F.» / «Заселення міста Острога було опубліковано в 1708 році Юзефом Новіцьким. Записи з парафіяльних реєстрів Лановців надав ксьонз-прелат Ф. Чижевський» [29, s. 179—249].

4. Статті про культурно-освітнє життя Волині: M. Danilewiczowa «Życie literackie Krzemieńca w latach 1813—1816» / «Літературне життя Кременця у 1813—1816 pp.» [25, s. 128—188], Jakób Hoffman «Księga wizyt generalnych szkoły O. Pijarów w Dąbrowicy z lat 1782—1804» / «Книга загальних відвідин школи отців Піярів у Домбровиці з 1782—1804 років» [26, s. 261—296],

М. Danilewiczowa «Towarzystwo Uczniów Liceum Wołyńskiego, ćwiczących się w porządnem mówieniu i pisaniu 1818—1823» / «Товариство студентів Волинської ліцею, які практикують правильну вимову та письмову майстерність 1818—1823 pp.» [26, s. 332—337], «Materjaly w sprawie tajnego nauczania na Wołyniu w czasach za borczych» / «Матеріали про справу таємного навчання на Волині в період поділів» [26, s. 338—357], «Wiadomość o bibliotece Liceum Krzemienieckiego i onej porządku udzielona przez jej bibliotekarza Pawła Jarbowskiego Joachimowi Lelewelowi roku 1825 (Wydala Marja Danilewiczowa)» / «Відомості про бібліотеку Кременецького ліцею та її порядок, наданий її бібліотекарем Павлом Ярковським Йоахиму Лелевелю в 1825 р. (Опубліковано Мар'єю Данілевичовою)» [27, s. 77—102], *Lustracje dóbr b. «Liceum Wołyńskiego w Krzemieńcu z 1818 i 1824 r. Wydala Marja Danilewiczowa»* / «Волинський ліцей у Кременці з 1818 і 1824 pp. (Опубліковано Мар'єю Данілевичовою)» [28, s. 107—144], М. Muszyńska-Krasnowolska «Kolegium rojezuickie w Krzemieńcu» / «Колишній єзуїтський колегіум у Кременці» [30, s. 67—160], L. Lisiecki «Z życia młodzieży gimnazjalnej w Żytomierzu w ostatniem dziesięcioleciu wieku zeszłego» / «З життя молодих гімназистів Житомира останнього десятиліття минулого (19) століття» [27, s. 183—209], W. Mickiewicz-Rymwid «Wspomnienia z lat szkolnych w Równem 1900—1906» / «Міцкевич-Римвід Владислав. Спогади зі шкільних років у Рівному 1900—1906 pp.» [29, s. 262—279], М. Danilewiczowa «Wspomnienia krzemienieckie Domicjana Mieczkowskiego» / «Спогади про Кременець Доміціана Мечковського» [30, s. 239—273].

5. Духовна та матеріальна культура волинян: N. Dymnycz «Obrzędy i wierzenia ludowe w czasie świąt Bożego Narodzenia» / «Обряди та народні вірування під час Різдва» [24, s. 94—106], N. Dymnycz «Obrzędy i wierzenia ludowe w okresie świąt Wielkiej Nasy» / «Народні обряди та вірування під час Великодніх свят» [25, s. 456—461], N. Dymnycz «Święto “Iwana Kupajla” na Wołyniu» / «Свято Івана Купала на Волині» [26, s. 435—442], J. Hoffman «Pisanki wołyńskie» / «Писанки Волині» [24, s. 138—159], St. Dworakowski «Obrzędy weselne w Niemowiczach» / «Весільні обряди в Немовичах» [30, s. 280—310], K. Filipowicz «Pieczywo weselne w powiecie lubomelskim» / «Весільний хліб у Любомльському повіті» [30, s. 311—332], A. Guzowska «Stroje ludowe w powiecie zdołbunowskim na Wołyniu» / «Народне вбрання в Здолбунівському повіті на Волині» [26, s. 443—450], M. Morelowski «Hafty ludowe Wołynia» / «Народна вишивка Волині» [29, s. 280—366], B. Kostecki «Chata wiejska na Wołyniu» / «Сільська хата на Волині» [24, s. 80—93].

6. Бібліографія Волині: Jakób Hoffman «Bibljoğrafja Wołynia» / «Бібліографія Волині» [25, s. 494—555; 26, s. 551—640; 27, s. 257—336; 28, s. 408—523; 30, s. 333—476].

7. Показчики власних імен, географічних назв, списки книг, гравюр та карт, зокрема Волинського воєводства: «Indeks nazw geograficznych» / «По-

кажчик географічних назв» [24, s. 160—162; 26, s. 658—378; 27, s. 337—342; 29, s. 439—443; 30, s. 477—482], «Mapa województwa Wołyńskiego» / «Карта Волинського воєводства» [24, s. 167—168; 25, s. 582; 26, s. 679; 27, s. 349], «Spis książek nadesłanych» / «Список поданих книг» [25, s. 556—559; 26, s. 641—647], «Indeks nazw geograficznych. Indeks nazwisk» / «Покажчик географічних назв. Покажчик власних імен» [25, s. 560—568.], «Indeks nazwisk» / «Покажчик власних імен» [26, s. 648—657; 27, s. 343—348; 28, s. 532—537; 29, s. 444—463; 30, s. 483—492], «Spis rycin i map» / «Список гравюр та карт» [25, s. 569—581], I. Łozowiuk «Bibliografia artykułów naukowych ogłoszonych w „Wołyńskich Eparchialnych Wiadomościach”» / «Бібліографія наукових статей, опублікованих у „Волинських Єпархіальних Вістях”» [29, s. 367—438].

8. Нотатки, спогади: «Notaty biograficzne» / «Біографічні нотатки» [26, s. 358—361], M. Szczepkowski «Wspomnienie» / «Спогади» [28, s. 153—158], S. Michalski «Wspomnienia szkolne (1874—1881/2)» / «Шкільні спогади (1874—1881/2)» [28, s. 159—164], B. Morkiewicz «Krótkie wspomnienie z lat szkolnych 1890—1900» / «Короткий спогад зі шкільних років 1890—1900»)» [28, s. 165—172].

В умовах сьогодення особливо актуальним є дослідження етнорегіональних субкультур. Вивчення національної духовної спадщини — важливе внутрішньополітичне завдання, реалізація якого гарантує збереження національної ідентичності. Пропонуємо проаналізувати народознавчу спадщину Волині на сторінках періодичного видання «Rocznik Wołyński», акцентуючи увагу на її духовній культурі, а саме на календарній звичаєво-обрядовій традиції етносу.

Уже в першому томі журналу «Rocznik Wołyński» Якуб Гоффман за результатами проведених ним досліджень публікує власну статтю — «Pisanki wołyńskie» / «Писанки Волині» [24, s. 138—159], яка є чи не першою науковою працею про особливості писанкарства на Рівненщині. У ній автор інформує про техніку розписування великодніх яєць та засоби їх фарбування, здійснює систематизацію орнаментики, представляє місцеві назви візерунків, а також подає легенди про писанки й наводить приклади використання писанок і крашанок у народній магії та календарній звичаєво-обрядовій культурі. У дослідженні в десяти таблицях представлено 117 зразків великодніх яєць із зазначенням місцевості та назви візерунка.

У цьому ж томі заслуговує на увагу стаття «Obrzędy i wierzenia ludowe w czasie świąt Bożego Narodzenia» / «Обряди та народні вірування під час Різдва» [24, s. 94—106] дослідника Назара Димнича, який описує обряди та вірування жителів рідного йому села Борщівка на Кременеччині (Тернопільська обл.), де зафіксовані ним тексти 12 колядок і щедрівок увійшли до зазначених наукових студій. Записані автором колядки («Oj, wydyt’ Boh, wydyt’ Tworec» / «Ой, видит Бог, видит Творець», «Nowa radist’ stała» / «Нова радість стала», «Dobryj wieczir tobi, pane hospodariu» / «Добрий вечір

тобі, пане господарю», «Po wsíomu śwíti stała nowyna» / «По всьому світі стала новина», «Oj dywnieje Narożdenia Bożoho syna» / «Ой, Дивное Нарождження Божого Сина», «Szczo to za prydywna w śwíti nowyna» / «Що то за предивна в світі новина») та щедрівки («Na dobryj wieczyr, pane hospodariu do tebe» / «На добрий вечір, пане господарю, до тебе», «Oj, za horoju dwi zozuleńky jaczmiń żnut'» / «Ой, за горою дві зозуленьки ячмінь жнуть», «Za horoju tam dzwin dzwonyt'» / «За горою там дзвін дзвонить», «Oj, rano, rano kurońky piły» / «Ой, рано, рано куроньки піли», «Łastiwonka prylitaje» / «Прилетіла ластівонька», «Na Ordani tychaja woda stojała» / «На Йордані тихая вода стояла») збереглися в урочистих календарно-обрядових піснях українців і донині. Варто зазначити, що автор, не маючи фахової музичної освіти, представив зразки колядок та щедрівок без фіксації мелодій, однак чітко структурував записаний матеріал і в результаті презентував прекрасне дослідження з висвітлення Різдвяної звичаєво-обрядової традиції. У статті Н. Димнича представлення Різдвяно-Водохрещенського циклу свят охоплює «Koladu» / «Bohata kuti» / «Wilji» (24 grudnia), «Dzień Bożego Narodzenia» (25 grudnia), «Dzień święto Bogarodzicy» (26 grudnia), «Dzień święto Szczepana» (27 grudnia), «bohaci wieczori» (до нового року), «świati wieczori» (до Йордана), «hołodna kutia» (напередодні Водохрещця) і завершується святом «Jordanu» / «Wodochreszcze» (6 stycznia). Фіксація представленого у статті матеріалу презентує тяглість української традиційної культури та збереження національної спадщини.

Вивченню календарної обрядовості у другому томі щорічника присвячено чергову етнографічну розвідку Назара Димнича «Obrzędy i wierzenia ludowe w okresie świąt Wielkiej Nacy» / «Обряди і вірування народні під час Великодніх свят» [25, s. 456—461], матеріали до якої зафіксовані автором у рідному селі. У дослідженні ним описано народну звичаєво-обрядову культуру Великоднього циклу свят і ще існуючі на момент написання статті святкові традиції починаючи від Вербної неділі, яка у розвідці представлена варіаціями локальних назв «Werbna Nedila», «Niedziela Palmowa», або «Niedziela przed Wielkanocą» та її походження. Донині збереглося примовляння, репрезентоване автором у статті: «Werba bje, ne ja bju; za tyżdeń — Welykdeń, paska, koboska, czerwone jajeczko» [25, s. 456]. Також описані релігійні й народні звичаї, пов'язані з «Wielki Czwartek» / «Чистим четвергом», та традиційна обрядовість під час завершення Великого посту. У розвідці представлені церковні святкові урочистості Великодньої ночі (Wielką Noc), освячення великодніх кошиків з пасками та крашанками біля церкви й описані перекази, пов'язані з дивами та бувальщинами, що траплялися в цю днину. На завершення автор змальовує святкові розваги, які існували в селі Борщівка (гра «Хороше» / «Horosze» та хода в колі «Кривий танець» / Krzywy taniec» в пісенному супроводі та ін.). Представлені тексти пісень дають уявлення про те, як відбувалися ці розваги.

Назар Димнич є автором ще одного дослідження, представленого на сторінках щорічника «Rocznik Wołyński», в якому презентовано народні звичаї та обряди до свята Івана Купала — «Święto “Iwana Kupajla” na Wołyniu» / «Свято “Івана Купала” на Волині» [26, s. 435–442]. Усі зафіксовані архаїчні традиції (різноманітні розваги, співи, танці довкола багаття) в ніч на Івана Купала (noc Świętojańska z dnia 6.07 na 7.07) на момент написання розвідки ще збереглися в окремих населених пунктах. Автор занотував 25 текстів пісень, які виконувалися під час святкувань в с. Борщівка і Загайці Кременецького повіту. Важливим доповненням розвідки є нотні записи цих пісень.

До народознавчої спадщини належать дослідження, які відображають святкову родинну обрядовість. Дві етнографічні розвідки присвячені весільній обрядовості. Передовсім це стаття знаного польського етнографа, фольклориста Станіслава Двораковського, асистента в Закладі Етнології інституту Антропологічних і Етнографічних наук (Варшава). Сфера його досліджень — родинні звичаї та обряди населення Високомазовецького повіту. Впродовж 1935–1936 рр. разом з відомим етнографом Йозефом Обрембським він двічі відвідав Полісся (Сарненський, Столінський, Лунінецький повіти) задля обстеження зазначеного регіону. Як наслідок, у восьмому томі часопису опубліковано його статтю «Obrzędy weselne w Niemowiczach» / «Весільні обряди в Немовичах» [30, s. 280–310]. У дослідженні детально охарактеризовано послідовність і значення символів весільної обрядовості, представлено численний пісенний матеріал.

У цьому ж томі елементам весільної обрядовості присвячено статтю Казимира Філіповича «Pieczywo weselne w powiecie lubomelskim» / «Весільний хліб у Любомльському районі» [30, s. 311–332]. Автор, будучи родом з Любомля, представив дослідження на основі зафіксованих ним матеріалів у с. Стара Гута й інших навколишніх селах. К. Філіпович висвітлив технологію випікання обрядового хліба, його різновид на весіллі, сакральне значення короваю та зауважив, що весь процес випікання короваю від початку і до завершення супроводжувався виконанням пісень.

Важливими для дослідження матеріальної культури Волині є статті, присвячені народному вбранню. У третьому томі опубліковано розвідку Ангеліни Гузовської «Stroje ludowe w powiecie zdolbunowskim na Wołyniu» / «Народне вбрання в Здолбунівському повіті на Волині» [26, s. 443–450], яка зібрала зразки народного одягу, що увійшли до зазначених наукових студій як ілюстративний матеріал (малюнки крою, схеми вишивок та світлини). У сьомому томі представлена стаття професора Університету Стефана Баторія у Вільно Маріана Мореловського «Hafty ludowe Wołynia» / «Народна вишивка Волині» [29, s. 280–366], яка містить підзаголовок: «Próba wyświeślenia ich artystycznej genezy na tle związków z ornamentyką ludów nadbałtyckich, Mazurów pruskich, mieszkańców ziem Wschodnich

Rzeczypospolitej, Huculów zwłaszcza Bałkanów» / «Спроба висвітлення їхньої мистецької генези на тлі зв'язків орнаментики надбалтійського народу, мазурів пруських, мешканців Східних земель Речі Посполитої, гуцулів, у тому числі Балкан». У своїх ґрунтовних наукових студіях автор подав загальну інформацію про вишивки, далі здійснив регіональний порівняльний аналіз і дійшов висновку, що подібність елементів орнаменту є не лише простим наслідуванням, а й має глибокі міжетнічні зв'язки.

Заслугує на увагу розвідка В. Костецького «Chata wiejska na Wołyniu» / «Сільська хата на Волині» [24, s. 80—93], в якій зібраний матеріал структуровано за підрозділами («Budowa chaty» / «Будівництво хати», «Wnętrze chaty» / «Хата всередині», «Zdobienie chat» / «Оздоблення хати», «Obejście» / «Обійстя», «Kształty wsi» / «Зразки сіл»). Автор описує будівництво сільського житла, начиння хати, облаштування подвір'я, подає власні архітектурні виміри й малюнки, а також описи внутрішнього та зовнішнього оздоблення будинків (Рівненщина — с. Новий Корець, Городище, Столпин, Старожуків). У статті представлено місцеві традиції, пов'язані з хатою, дотримання яких перетворювали її на осередок добробуту, затишку, щастя та безпеки.

Наукова новизна. Проведено детальний аналіз багатотомного часопису «Rocznik Wołyński» — важливого друкованого видання на Волині, в якому акцентовано увагу на публікаціях з дослідження календарної звичаєво-обрядової культури та представлено архівні матеріали особового фонду Я. Гоффмана, що зберігаються в Державному архіві Рівненської області, записи з якого використано у статтях з дослідження матеріальної та духовної культури Волині аналізованого щорічника.

Висновки. Отже, опрацювання архіву щорічника «Rocznik Wołyński» засвідчує, що аналізований альманах є важливим джерелом для вивчення історії матеріальної та духовної культури українців. Ініціатор і незмінний редактор цього видання Якуб Гоффман мав на меті зробити доступними матеріали з різних галузей волинезнавства (історії, етнографії, релігії, археології, історичної географії, геології, ботаніки, освіти тощо) для використання їх у навчально-освітньому процесі. Цінною була також співпраця з відомими польськими ученими, наукові пошуки яких представлено на сторінках регіонального часопису «Rocznik Wołyński».

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Державний архів Рівненської області (ДАРО). Ф. 160 : Особистий фонд Якуба Гоффмана. Од. зб. 45. 42 арк.
2. Бухало Г. Наша Вітчизна — Волинь: (до історії волинських німців XIV століття — 1940 рік) // Велика Волинь: минуле і сучасне; тези регіональної наукової конференції (м. Рівне, 14—16 листопада 1991). Рівне, 1991. С. 43—45.
3. Зіневич Є. Наукові осередки на Волині в період міжвоєнного двадцятиріччя (1921—1939 рр.) // *Сім днів*. Рівне, 1997. 15 листопада. С. 8.

4. Климчук А. Етнографічні студії на шпальтах «Рочніка Волинського» // Минуле і сучасне Волині й Полісся. Етнографічне музейництво в Україні і на Волині. Науковий збірник. Матеріали П'ятої Волинської науково-етнографічної конференції, 27–28 квітня 2017 року. Луцьк, 2017. Вип. 61. 228 с., іл. С. 161–163.
5. Ошуркевич О. Етнографічні матеріали на сторінках «Річника Волинського» // Минуле і сучасне Волині: Краєзнавство: Історія, здобутки, перспективи : тези доп. та повідомл. II регіон. «Велика Волинь» і VI обл. іст.-краєзн. конф., 8–10 жовт. 1992 р. Луцьк, 1992. С. 94–95.
6. Поперецька Л. Гоффман Якуб — дослідник Волинського краю // Історико-культурна спадщина Дубна: правові, історичні, мистецькі та музейні аспекти; матеріали науково-практичної конференції присвяченої 15-річчю створення Державного історико-культурного заповідника м. Дубна. Дубно, 2008. С. 43–44.
7. Татаркін В. «Річник Волинський» Якуба Гоффмана — важливе джерело для вивчення минулого Волинської землі // Матеріали IV науково-краєзнавчої конференції «Острог на порозі 900-річчя». Острог, 1993. С. 168–171.
8. Українець А. Рівненщина в дослідженнях польських етнографів (20–30-ті рр. XX ст.) // Слов'янський вісник. Рівне, 1998. Вип. 1. С. 81–84.
9. Якуб Гоффман (1896–1964) — дослідник Волинського краю (до 125-річчя від дня народження) URL: <https://lib.rv.ua/sections/items/210?module=virt#gsc.tab=0>
10. Яремчук В. Діяльність і творчий доробок Якуба Гоффмана в українській та зарубіжній історіографії // Народознавчі зошити. 2024. № 2(176). С. 323–335. <https://doi.org/10.15407/nz2024.02.323>
11. Яремчук В. Джерельна база для вивчення етнографічних досліджень Якуба Гоффмана на Волині (1923–1940 рр.) // Народознавчі зошити. № 5(179). 2024. С. 1157–1168. <https://doi.org/10.15407/nz2024.05.1157>
12. Album Skorowidz Senatu i Sejmu Rzeczypospolitej Polskiej oraz Sejmu Śląskiego. Kadencja 1935–1940. Kraków: Drukarnia Ludowa, 1936. S. 124.
13. Broda St. Rocznik Wołyński a potrzeby szkoły w zakresie uwzględniania materiału regionalnego w nauczaniu // Głos nauczycielstwa Wołyńskiego. Równe, 1937. № 5–6. S. 81–90.
14. Czartkowski A. Encyklopedia Wołynia w 8 pracach naukowych — pożyteczne dzieło nauczycielstwa szkół powszechnych // Express poranny. Warszawa, 1930. № 179. 30 czerwca. S. 3.
15. Czartkowski A. Rocznik Wołyński // Ziemia Wołyńska. Luck, 1930. № 27 (108). S. 2–3.
16. Dymnycz N. Obrzędy i wierzenia ludowe w czasie świąt Bożego Narodzenia // Rocznik Wołyński. Równe, 1930. T. I. S. 94–106.
17. Dymnycz N. Obrzędy i wierzenia ludowe w okresie świąt Wielkiej Nocy // Rocznik Wołyński. Równe, 1931. T. II. S. 456–461.
18. Dymnycz N. Święto «Iwana Kupajła» na Wołyni // Rocznik Wołyński. Równe, 1934. T. III. S. 435–442.
19. Hoffman J. Dzieje «Rocznika Wołyńskiego» [Nadbitka z «Kultury» (Paryż). 1949. № 11.
20. Hoffman J. Pisanki wołyńskie // Rocznik Wołyński. Równe, 1930. T. 1. S. 138–149.
21. Jeszcze jedna złota księga krajoznawstwa «Rocznik Wołyński» // Kurjer Warszawski. Warszawa, 1931. № 176. 30 czerwca. S. 1–2.
22. Kaden-Bandrowski J. Rocznik Wołyński // Gazeta Warszawska. Warszawa, 1931. № 195. 25 czerwca. S. 1–2.
23. Milewska-Młynik Anna. Jakub Hoffma — Wołyniak z wyboru, społecznik z powołania // Wrocławskie Studia Wschodnie. 2010. № 14. S. 141–167.

24. Rocznik Wołyński : wydawany staraniem Wołyńskiego Zarządu Okręgowego Związku Polskiego Nauczycielstwa Szkół Powszechnych Powszechnych / pod red. J. Hoffmana. Równe : Nakład Wołyńskiego Zarządu okręgowego związku polskiego nauczycielstwa szkół powszechnych, 1930. T. 1. 164 s.
25. Rocznik Wołyński : wydawany staraniem Wołyńskiego Zarządu Okręgowego Związku Polskiego Nauczycielstwa Szkół Powszechnych Powszechnych / pod red. J. Hoffmana. Równe : Nakład Wołyńskiego Zarządu okręgowego związku polskiego nauczycielstwa szkół powszechnych, 1931. T. 2. 584 s.
26. Rocznik Wołyński : wydawany staraniem Wołyńskiego Zarządu Okręgowego Związku Polskiego Nauczycielstwa Szkół Powszechnych Powszechnych / pod red. J. Hoffmana. Równe : Nakład Wołyńskiego Zarządu okręgowego związku polskiego nauczycielstwa szkół powszechnych, 1934. T. 3. 678 s.
27. Rocznik Wołyński : wydawany staraniem Wołyńskiego Zarządu Okręgowego Związku Polskiego Nauczycielstwa Szkół Powszechnych Powszechnych / pod red. J. Hoffmana. Równe : Nakład Wołyńskiego Zarządu okręgowego związku polskiego nauczycielstwa szkół powszechnych, 1935. T. 4. 348 s.
28. Rocznik Wołyński : wydawany staraniem Wołyńskiego Zarządu Okręgowego Związku Polskiego Nauczycielstwa Szkół Powszechnych Powszechnych / pod red. J. Hoffmana. Równe : Nakład Wołyńskiego Zarządu okręgowego związku polskiego nauczycielstwa szkół powszechnych, 1937. T. 5—6. 537 s.
29. Rocznik Wołyński : wydawany staraniem Wołyńskiego Zarządu Okręgowego Związku Polskiego Nauczycielstwa Szkół Powszechnych Powszechnych / pod red. J. Hoffmana. Równe : Nakład Wołyńskiego Zarządu okręgowego związku polskiego nauczycielstwa szkół powszechnych, 1938. T. 7. 463 s.
30. Rocznik Wołyński : wydawany staraniem Wołyńskiego Zarządu Okręgowego Związku Polskiego Nauczycielstwa Szkół Powszechnych Powszechnych / pod red. J. Hoffmana. Równe : Nakład Wołyńskiego Zarządu okręgowego związku polskiego nauczycielstwa szkół powszechnych, 1939. T. 8. 476 s.
31. Sprawozdanie z działalności Zarządu Wołyńskiego Okregu Związku Nauczycielstwa Polskiego za okres od 1 stycznia do 31 grudnia 1932 r. — Równe Wołyńskie: Nakładem zarządu Wołyńskiego Okregu Związku Nauczycielstwa Polskiego, 1932. 24 s., S. 14—15.

Отримано 8 січня 2025 р.

REFERENCES

1. Fond 160. Unit 45. 42 fols. Personal fond of Jakub Hoffman. State Archives of the Rivne Region (SARR), Kyiv, Ukraine.
2. Bukhalo H. *Nasha Vitchyzna — Volyn: (do istoriyi volynskykh nimtsiv XIV stolittia — 1940 rik)* [Our Fatherland — Volyn: (to the history of Volhynian Germans in the 14th century — 1940)]. *Velyka Volyn: mynule i suchasne; tezy rehionalnoi naukovoï konferentsii* (m. Rivne, 14—16 lystopada 1991 r.) [Great Volyn: past and present; abstracts of the regional scientific conference (Rivne, November 14—16, 1991)]. Rivne, 1991. Pp. 43—45. [In Ukrainian].
3. Zinevych Ye. *Naukovi osередky na Volyni v period mizhvoiennoho dvadtsiatyrichchia (1921—1939 rr.)* [Scientific centers in Volyn during the interwar period (1921—1939)]. *Sim dniv* [Seven days]. Rivne. November 15, 1997. P. 8. [In Ukrainian].

4. Klymchuk A. Etnohrafichni studii na shpaltakh “Rochnika Volynskoho” [Ethnographic studies on the pages of the “Volyn Yearbook”]. *Mynule i suchasne Volyni i Polissia. Etnohrafichne muzeynyttstvo v Ukraini ta na Volyni. Naukovi doslidzhennia*. Materialy Piatoi Volynskoi naukovo-etnohrafichnoi konferentsii. Lutsk, 27—28 kvitnia 2017 r. [Past and Present of Volyn and Polissia. Ethnographic Museum Management in Ukraine and Volyn. Scientific Collection. Materials of the Fifth Volyn Scientific and Ethnographic Conference. Lutsk, April 27—28, 2017]. Lutsk, 2017. Iss. 61, pp. 161—163. [In Ukrainian].
5. Oshurkevych O. Etnohrafichni materialy na storinkakh “Rochnika Volynskoho” [Ethnographic materials on the pages of the “Volyn Yearbook”]. *Mynule i suchasne Volyni. Krayeznavstvo: Istoriia, здобутky, perspektyva: tezy dopovidei ta povidomlen II rehion. “Velyka Volyn” i VI obl. ist.-krayezn. konf.* Lutsk, 8—10 zhovtnia 1992 r. [Past and Present of Volyn: Local History: History, Achievements, Prospects: Abstracts and Reports of the II Regional “Great Volyn” and VI Regional Historical and Local History Conference. Lutsk, October 8—10, 1992]. Lutsk, 1992. Pp. 94—95. [In Ukrainian].
6. Poperetska L. Hoffman Yakub — doslidnyk Volynskoho kraiu [Hoffman Yakub — researcher of the Volyn region]. *Istoryko-kulturna spadshchyna Dubna: pravovi, istorychni, mystetski ta muzychni aspekty*. Materialy naukovo-praktychnykh konferentsiy, vydani na 15-richchia stvorennia Derzhavnoho istoryko-kulturnoho zapovidnyka m. Dubna [Historical and cultural heritage of Dubno: legal, historical, artistic and museum aspects; materials of the scientific and practical conference dedicated to the 15th anniversary of the creation of the State Historical and Cultural Reserve of the city of Dubno]. Dubno, 2008. Pp. 43—44. [In Ukrainian].
7. Tatarkin V. “Richnyk Volynskiy” Yakuba Hofmana — vazhlyve dzherelo dlia vyvchennia mynuloho Volynskoi zemli. Materialy IV naukovo-kraieznavchoi konferentsii “Ostroh na porozi 900-richchia” [“Volyn Yearbook” by Yakub Hoffman is an important source for studying the past of the Volyn land. Materials of the IV Scientific and Local History Conference “Ostroh on the Threshold of the 900th Anniversary”]. Ostroh, 1993. Pp. 168—171. [In Ukrainian].
8. Ukrainets A. Rivnenshchyna v doslidzhenniakh polskykh etnohrafiv (20—30-ti rr. XX st.) [Rivne region in the research of Polish ethnographers (20s—30s of the 20th century)]. *Slovianskyi visnyk* [Slavic Herald]. Rivne, 1998. Iss. 1, pp. 81—84. [In Ukrainian].
9. Yakub Hofman (1896—1964) — doslidnyk Volynskoho kraiu (do 125-richchia vid dnia narodzhennia) [Jakub Hoffman (1896—1964) — researcher of the Volyn region (to the 125th anniversary of his birth)]. Retrieved from: <https://libr.rv.ua/sections/items/210?module=virt#gsc.tab=0> [In Ukrainian].
10. Yaremchuk V. Diialnist i tvorchyi dorobok Yakuba Hoffmana v ukrainskii ta zarubizhnii istoriografii [Activities and creative achievements of Yakub Hoffmann in Ukrainian and foreign historiography]. *Narodoznachchi zoshyty* [Ethnology notebooks]. 2024. No. 2 (176), pp. 323—335. <https://doi.org/10.15407/nz2024.02.323> [In Ukrainian].
11. Yaremchuk V. Dzherelna baza dlia vyvchennia etnohrafichnykh doslidzhen Yakuba Hoffmana na Volyni (1923—1940 rr.) [Source database for studying the ethnographic research of Yakub Hoffmann in Volyn (1923—1940)]. *Narodoznachchi zoshyty* [Ethnology notebooks]. 2024. No. 5 (179), pp. 1157—1168. <https://doi.org/10.15407/nz2024.05.1157> [In Ukrainian].
12. Album Skorowidz Senatu i Sejmu Rzeczypospolitej Polskiej oraz Sejmu Śląskiego. Kadencja 1935—1940. Kraków: Drukarnia Ludowa, 1936. S. 124.

13. Broda St. Rocznik Wołyński a potrzeby szkoły w zakresie uwzględniania materiału regionalnego w nauczaniu. *Głos nauczycielstwa Wołyńskiego*. Równe, 1937. No. 5—6. S. 81—90. [In Ukrainian].
14. Czartkowski A. Encyklopedia Wołynia w 8 pracach naukowych — pożyteczne dzieło nauczycielstwa szkół powszechnych. *Express poranny*. Warszawa, 1930. No. 179. 30 czerwca. S. 3.
15. Czartkowski A. Rocznik Wołyński. Ziemia Wołyńska. Luck, 1930. No. 27 (108). S. 2—3. [In Ukrainian].
16. Dymnycz N. Obrzędy i wierzenia ludowe w czasie świąt Bożego Narodzenia. *Rocznik Wołyński*. Równe, 1930. T. I. S. 94—106. [In Ukrainian].
17. Dymnycz N. Obrzędy i wierzenia ludowe w okresie świąt Wielkiej Nocy. *Rocznik Wołyński*. Równe, 1931. T. II. S. 456—461. [In Ukrainian].
18. Dymnycz N. Święto “Iwana Kupajła” na Wołyni. *Rocznik Wołyński*. Równe, 1934. T. III. S. 435—442. [In Ukrainian].
19. Hoffman J. Dzieje “Rocznika Wołyńskiego” [Nadbitka z “Kultury” (Paryż). 1949. No. 11.
20. Hoffman J. Pisanki wołyńskie. *Rocznik Wołyński*. Równe, 1930. T. I. S. 138—149. [In Ukrainian].
21. Jeszcze jedna złota księga krajoznawstwa “Rocznik Wołyński”. *Kurjer Warszawski*. Warszawa, 1931. No. 176. 30 czerwca. S. 1—2.
22. Kaden-Bandrowski J. Rocznik Wołyński. *Gazeta Warszawska*. Warszawa, 1931. No. 195. 25 czerwca. S. 1—2.
23. Milewska-Młynik Anna. Jakub Hoffman — Wołyniak z wyboru, społecznik z powołania. *Wrocławskie Studia Wschodnie*. 2010. No. 14. S. 141—167.
24. Rocznik Wołyński : wydawany staraniem Wołyńskiego Zarządu Okręgowego Związku Polskiego Nauczycielstwa Szkół Powszechnych Powszechnych / pod red. J. Hoffmana. Równe : Nakład Wołyńskiego Zarządu okręgowego związku polskiego nauczycielstwa szkół powszechnych, 1930. T. 1. 164 s. [In Ukrainian].
25. Rocznik Wołyński : wydawany staraniem Wołyńskiego Zarządu Okręgowego Związku Polskiego Nauczycielstwa Szkół Powszechnych Powszechnych / pod red. J. Hoffmana. Równe : Nakład Wołyńskiego Zarządu okręgowego związku polskiego nauczycielstwa szkół powszechnych, 1931. T. 2. 584 s. [In Ukrainian].
26. Rocznik Wołyński : wydawany staraniem Wołyńskiego Zarządu Okręgowego Związku Polskiego Nauczycielstwa Szkół Powszechnych Powszechnych / pod red. J. Hoffmana. Równe : Nakład Wołyńskiego Zarządu okręgowego związku polskiego nauczycielstwa szkół powszechnych, 1934. T. 3. 678 s. [In Ukrainian].
27. Rocznik Wołyński : wydawany staraniem Wołyńskiego Zarządu Okręgowego Związku Polskiego Nauczycielstwa Szkół Powszechnych Powszechnych / pod red. J. Hoffmana. Równe : Nakład Wołyńskiego Zarządu okręgowego związku polskiego nauczycielstwa szkół powszechnych, 1935. T. 4. 348 s. [In Ukrainian].
28. Rocznik Wołyński : wydawany staraniem Wołyńskiego Zarządu Okręgowego Związku Polskiego Nauczycielstwa Szkół Powszechnych Powszechnych / pod red. J. Hoffmana. Równe : Nakład Wołyńskiego Zarządu okręgowego związku polskiego nauczycielstwa szkół powszechnych, 1937. T. 5—6. 537 s. [In Ukrainian].
29. Rocznik Wołyński : wydawany staraniem Wołyńskiego Zarządu Okręgowego Związku Polskiego Nauczycielstwa Szkół Powszechnych Powszechnych / pod red. J. Hoffmana. Równe : Nakład Wołyńskiego Zarządu okręgowego związku polskiego nauczycielstwa szkół powszechnych, 1938. T. 7. 463 s. [In Ukrainian].

30. Rocznik Wołyński : wydawany staraniem Wołyńskiego Zarządu Okręgowego Związku Polskiego Nauczycielstwa Szkół Powszechnych Powszechnych / pod red. J. Hoffmana. Równe : Nakład Wołyńskiego Zarządu okręgowego związku polskiego nauczycielstwa szkół powszechnych, 1939. T. 8. 476 s. [In Ukrainian].
31. Sprawozdanie z działalności Zarządu Wołyńskiego Okręgu Związku Nauczycielstwa Polskiego za okres od 1 stycznia do 31 grudnia 1932 r. — Równe Wołyńskie: Nakładem zarządu Wołyńskiego Okręgu Związku Nauczycielstwa Polskiego, Równe, 1932. 24 s., S. 14—15. [In Ukrainian].

Received on January 8, 2025

Nataliya Stishova

M. Rylsky Institute of Art History, Folklore Studies and Ethnology
of the National Academy of Sciences of Ukraine (Kyiv, Ukraine)

ORCID: 0000-0001-6577-2325

E-mail: stishovans@gmail.com

ALMANAC “ROCZNIK WOŁYŃSKI” (RIVNE, 1930—1939)
AS SOURCE FOR STUDY OF ETHNOLOGICAL HERITAGE
OF UKRAINIANS OF VOLYN (TO 95TH ANNIVERSARY OF ITS FOUNDING)

Periodicals take an important place in the study of the ethnological heritage of Ukrainian culture among the variety of sources. **The goal of the research** is to analyse the long-term almanac “Rocznik Wołyński” / “Volyn Yearbook” (Rivne, 1930—1939), the materials of which were collected and organized by enthusiastic scholars under the leadership of Jakub Hoffman, the editor-in-chief and founder of the journal; to focus on the ethnological heritage, in particular, on the calendar and ritual culture of Ukrainians in Volyn. **Methodology.** The presented work is based on the principles of scientific knowledge, applying general scientific methods — historicism, generalisation, and a systematic approach to comprehensive study. At the same time, the empirical and theoretical method is used to present a reliable analysis of the topic in a single semantic whole and the method of archival studies. **Scientific novelty.** A detailed analysis of the multi-volume yearbook “Rocznik Wołyński” — an important printed publication in Volyn — was conducted, which focused on publications on the study of calendar customs and ritual culture and presented archival materials from the personal fond of J. Hoffman, stored in the State Archives of the Rivne Region, whose records were used in articles on the study of the material and spiritual culture of Volyn in the analyzed yearbook. **Conclusions.** The journal “Rocznik Wołyński” / “Volyn Yearbook” with the materials of the fond included in the studied almanac, stored in the State Archives of the Rivne Region, is an important source base for both ethnologists, in particular for the study of spiritual culture, namely the calendar rituals of Ukrainians of Volyn, and for historians, local historians, geographers, archaeologists, historiographers, bibliographers, teachers, etc. The initiator and permanent editor of this publication, Jakub Hoffman, aimed to make available materials from various fields of Volhynian studies (history, ethnography, religion, archaeology, historical geography, geology, botany, education, etc.) for use in the teaching and educational process. Cooperation with famous Polish scientists, whose scientific research is presented on the pages of the regional magazine “Rocznik Wołyński”, was also valuable.

Key words: “Rocznik Wołyński” / “Volyn Yearbook”, ethnological heritage, Jakub Hoffman, Volyn, spiritual culture, calendar rituals, Ukrainian traditions.